De verrijzenis

Daan Boens

bron
Daan Boens, *De verrijzenis*. L. Opdebeek, Antwerpen 1920

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/boen003verr01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

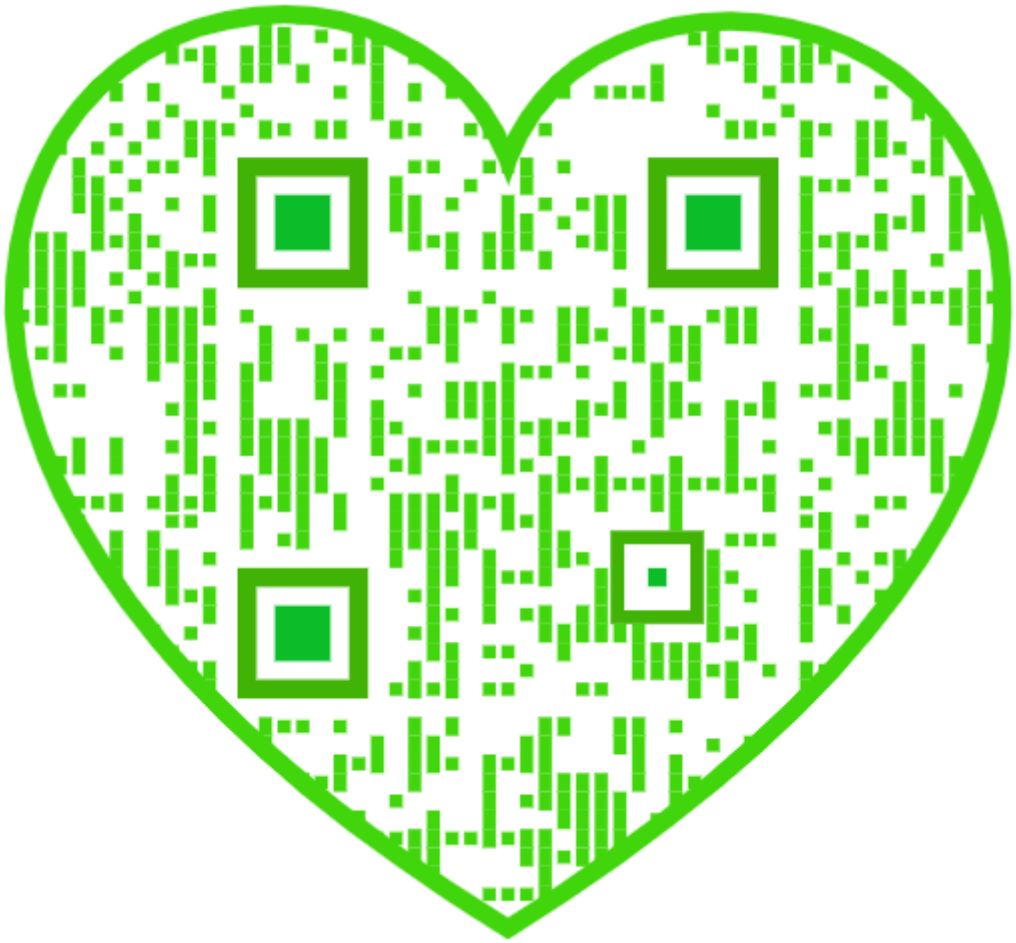

t.o. 3

Aan mijne dierbare Doode
Jane,
die me steunde met haar liefde.

Fierheid

Ik houd van torens, die omhooge klimmen,
en gaan zoo kreten van een fiere volk,
die stralen als een zon aan Westerkimme,
en als een krone dragen gouden wolk.

Ik houd van torens, als een roode toortse,
er brandend tot een schoon en vrij gedacht;
zij groeiden uit de volkren en hun koortsen,
en staan gerotst, zoo'n schildwacht in den nacht.

Ik zie hun schaduw gansche streken meten,
en schaduw merken op de breedste zee.
Zij schijnen 't worden van dees aard te weten,
en kennen al de feesten en elk wee.

Zij spreken met de boomen en de velden,
met de oude huizen, die hun vrienden zijn,
en luistren naar 't verhaal, dat reeds vertelden
zoovele steden door der eeuwen lijn.

Zij staan als glorie van verzwonden tijden,
en dragen moedig van hun volk den rouw,
hun fiere kop begrijpt het groote lijden,
waarmeê gebeurt het leven en zijn bouw.

Zij zijn met Vlaandrens groote macht geboren,
en hebben al de moorden zwijgend aangezien,
en rijke vorsten, aan hun voeten hooren
de rechten zweren, als mocht 't volk gebiên.

Toen viel die macht; - de torens bleven sterker
en grooter staren op de weerloosheid.
Het land bleef steeds de ongekende werker,
die voor de latere eeuwen Vreê bereidt.

Zoo kwam de rust, en vloden stille jaren.
De menschen leefden traag met kalmen wil.
Zij wonnen geld, en wisten geld te sparen...
En de oorlog kwam, met vuur en bloed-geril.

En weer de torens grooter en verheven,
geboden fierheid aan het lijdend volk.
Bedrukt, doch niet verdrukt ze bleven,
en staarden heilig-schier in 't vlamgekolk.

Ik houd van torens, die omhooge klimmen,
en hooger stijgen dan de wereld-smart,
die stralen als een zonne aan Westerkimme,
en zwijgend groot zijn, om hun bloedend hart.

Zij gloeien als een vrije, roode toortse,
en stijgen als een nooit-vernield gedacht,
dat woest is als een volk en als zijn koortsen,
en hoog van fierheid is, en schoon van macht.

o 'k Houd van torens, die steeds hooger klimmen!

I. Onder laaiende Luchten.

De Bewapening

Wie hief zijn hand, - dat plots een leger stond
gereed, in de over-wijden avondstond;

Dat in de dorpen en de grijze steden
ontstuwden klokken, zooals wilde beden;

Dat mannen kwamen met hun dof geroep,
de velden, mijnen uit, in grauwen groep,

ontelbaar - en de deuren stonden open,
en al de vensters; - de fabrieken thoope

vervielen in een eindelooze rust,
of plots men had den wereld-brand gebluscht?

Die massa menschen drong zich op de wegen
en stroomen, met een hijgend-druk bewegen.

Welk teeken was gegeven, wie volbracht
het opstaan van de zon in diepen nacht?

't Geluid der wapens was als wilde winden,
die zouden, in één draai, de steên verslinden.

De kreet der mannen rees zóó groot,
dat 't scheen de heele wereld drong ten dood;

en dat de zeeën over gansche streken
in één verwoede branding, wilden breken.

Wie was de meester toch, die hoorde op dit geluid,
en mocht gebiên dat krijgers trokken uit?

De Optocht

I.
Unter den Linden - Trafalgar Square Champs-Elysées

Het volk aanschouwde trotsch de regimenten-rijen,
die door de blijde steden trokken, vol van zon
en zomerhitte, - en ze aanhoorden 't luide schreien
der mannen, of het hulde-zangen wezen kon.

Zij hadden op de velden doen het graan gedijen,
en het verstopt, - en lachten om de groote levens-won,
waarmede ze in fabrieken binst de jaar-getijen,
steeds wrochten, tot hun land een ijzren macht gewon.

Zij hadden staal en wapens heimelijk verzaamd,
en hadden steeds 't onschuldigst aangezicht getrokken
aan dezen, tegen wien was 't wreedste plan beraamd.

Zij wachtten op het uur, waar in zijn kille graf zou schokken
hun Barbarossa, - en ze zagen onbeschaamd
de moorden, die reeds huilden op dien stroom van koppen.

II.
Naar de loopgraven

De nacht is als een muur, die vóór hun oog zou stijgen,
en zwart en breed is van den grond tot in de lucht.
Het bataljon gaat langs de baan in eenzaam zwijgen.
en 't lastig stappen klinkt zoo'n rollend vuur dat vlucht.

De regen valt op de ijzren helmen, die wat nijgen,
en druppelt langs de kleêren en den mond, die zucht.
De heele streek is als een doffe doods-bedreigen,
de nachtelijke stilte is vol granaat-gerucht.

De mannen schrijden steeds met moe-gebogen rugge,
't kanon ontvuurt voortaan, of duizend treinen gaan
met klinkend helsch geluid op duizend stalen bruggen.

En 't is of maar die muur, met nacht en mist belaên,
geregeld met de mannen schrijdt, nu traag dan vlugge,
om in de loopgraaf moordend op hen neêr te slaan.

Regendag

De loopgraaf slingert droevig door de velden,
de boomen waaien zuchtend heen en weêr,
de lucht is leeg van alle doods-gewelden,
en vast-gestadig valt de regen neêr.

De mannen zitten in hun hol gedoken,
en spreken niet, en zien den regen na;
hun wapens liggen nevens hen, en spoken
gaan langs de velden, als een stoet, gesta.
Het breede water kleppert om de posten,
die schier verloren op een eiland staan.
Nu denkend hoe men ze niet af en loste,
de mannen vragen zich waar de uren gaan.
Ginds, op de smalle bruggen, ratten loopen,
en spelen krijschend; vlekken bruin en rood
ze zijn; dan zwemmen ze of gaan stroopen
- in stormloop - op een witte korste brood.

En op die naaktheid zijn de vlugge ratten
ook de enkle wezens, die men hoort of ziet.
De regen valt aldoor, en druipend-natte
staan boomen om de loopgraaf heur verdriet.

Winternacht

Wat zou de grauwe nacht, die donker is en koud,
weer in het binnenste van zijn gedacht verzinnen?
Het vlakke droeve land, ligt wijd uiteengevouwd
zooals een rottend, eindelooze dooden-linnen.

Granaten barsten hier, en daar geweren slaan
en kogels grijnzen, wijl de hooge, sterke boomen,
gerust en koppig, in de kille winden staan
hoogmoedig van een verre' en schoonen vreê te droomen.

En in de loopgraaf, bij een roode, smeulend vuur,
de mannen op het nakend uur van opgang wachten, -
Ze zitten roerloos, en het schijnt hun lang dit uur,
hunne oogen dragen 't rustloos weedom van de nachten.

Doch plots een zoeklicht strekt zijn stralen uit, en stout
tracht het de vreemde schansen in zijn glans te winnen.
Wat zou de grauwe nacht, die donker is en koud,
weer in het binnenste van zijn gedacht verzinnen?

Lombaertsyde

Het teeken werd gegeven - met een sprong vooruit,
gingen zij heen - zij waren vier-en-twintig honderd,
en waren sterk gerust en spraken somtijds luid,
om hunne diepe kalmte schier verwonderd.
Zij gingen traag, en waren zeker van hun doel.
Die zekerheid in hen, hield 't stoere hoofd geheven.
Dan viel een regen ijzer op die mannen, - koel
verving een aangevoerde rij, wie liggen bleven.
Zij gingen traag, zoo gaat de zee in vollen vloed,
zij moesten, kost wat kost! het gindsche dorp bezetten.
Zij gingen, wijl de streke stond in donker-rooden gloed
te branden, - 't ijzer viel of 't alles zou verpletten.
Zij kwamen in het dorp, - doch in elk huis van elke straat
loerde de dood, - en zuchtend zonken strijders neder,
doorboord, doorhakt. Zij weken achteruit, - te laat! -
want uit dien stormloop kwam geen handvol menschen weder.

Trein met Gewonden

Ginds in de verte rolt het vuur, en hier - hier wacht de trein,
en wagens, motor-karren komen ronkend aangereden,
een roode kruis erop - erin: menschen schier af van pijn.
Geloop van mannen, streng-bevelen en wat doods-gebeden,
en bloed en bloed en bloed is alles wat men hoort of ziet!

Gekwetsten, honderden en duizenden, aan 't hoofd, aan 't been,
of in den buik, de borst, - 't wordt alles vluchtig opgeladen
en voort - verdwijnt de trein met wreed gekreun en flauw geween
van menschen, die nu sterven, en daareven forsig traden
langsheen hun loopgraaf, in de ballen, in het vuur - te niet.

Zoo gaat de trein, met 't schoone, roode kruis er op,
en koel vermoorde menschen, die zelfs geen verdriet
of hoop meer hebben, wijl het bloed standvastig, drop bij drop,
hen uit de wonden druipt, en niets dan bloed men ziet,
en niets dan bloed men ruikt,
en ginder ver 't kanon zijn bommen stuikt,
standvastig!

Wachten

Wachten, aan den IJzerboord,
van den morgen tot den avond,
wachten onder 't brons, dat moordt,
wachten steeds zijn doôn begravend,

In den winter als het sneeuwt,
in den zomer als de hitte
onuitstaanbaar is, en geeuwt
't kraai-gepeupel in het witte

branden van de zware lucht.
Wachten bij het zwarte water,
breed-oneindig, waar de zucht
van den wind legt zee-geklater.

Wachten met den voet in 't slijk,
en de handen om het wapen,
en voortdurend lijk bij lijk
vallen zien de blijde maten.

Wachten bij der streken puin,
en de torens die vervallen,
en de boomen zonder kruin,
wijl de luide bommen knallen,

Wachten op den schoonen dag,
dat wij huiswaarts zullen keeren,
om de lippen blonden lach,
en de modder op de kleêren;

Wachten is een helden-deugd,
wachten is het droefste lijden,
waar de hoop in werkers-jeugd
gaat te lore in 't gaan der tijden.

En zoo staan ze wachtens-moe,
al de jongens van den IJzer;
't jaar gaat open, 't jaar gaat toe,
en ze sterven, bij den IJzer,
wachtend!

Avond-stilte

De strijd is doodgebrand, en stille stonden drijven...
De boomen scheemren uit in blauwe somberheid; -
de wazen om de velden rustig hangen blijven,
de nacht is als een vijver glinstrend uitgespreid.

De wegen gaan verloren in de oneindigheid,
en dragen mede 't leed der geesten en der lijven.
De lucht is nu zóo diep, de stilte vaart zóo wijd,
het is of de aardsche dingen tot geheimen stijven.

Ik zie in onvoldaanheid de avond henen-varen,
en denk aan 't dagen-zwoegen en het stollend bloed
op wapens klevend en op gansche mannen-scharen.

Doch daar de schoonheid van dit uur vergeten doet
de wreede narigheid, die blijft op 't leven staren,
sluit ik met de' avond 't droef geheim van mijn gemoed.

De Torens

De torens staan te droomen
en droevig is de lucht.
Nu zal de navend komen
en zal het dag-gerucht
versterven in de boomen
met wind gezucht.

De torens staan zoo stille
geen enkle klinkt er van:
't is of ze niet en willen
of dat er geen en kan
zijn oude klok doen rillen.
Wat scheelt er dan?

De torens traag vergrijzen
in d'avond-schemering,
en in de velden rijzen
weer mannen, met gekling
van wapens, ver en lijze:
de strijd herving.

De torens staan te weenen
nu met gebroken hart:
hun dorpje is slechts wat steenen
die liggen wreed verward.
De torens staan alleene
met 't volk zijn smart.

Het Verbrande Woud

Hier hebben menschen 't groote leed geleden
van levend in een machtig vuur te staan,
en zich er levend voelen in te niete gaan,
krampachtig 't wapen houdend, waar ze mede streden.

Hier hebben menschen in hun loopgraaf, onder boomen,
waarop het berstend ijzer duchtig nederviel,
en regens vuur verbreidde, met hun menschen-ziel
de Dood hen wreed-onfeilbaar te gemoet zien komen.

Zij hebben onder zich en boven zich, het vuur in bogen
zien hangen, hen versmachtend door een dikken rook,
en stervend, nog gevreesd voor 't roode, laaiend spook,
dat door het woud toog, met een bloed-lach in zijn oogen.

En 't rijst nu, zoo een leger smeekend-hooge handen,
dit woud, doorwoeld, met lijken op den grond,
die zwart verkoold, maar immer, rookend, branden
of 't vuur in hen, die dooden, nóg een vijand vond.

De Nachten

Wat ken ik ze te goed, die lange, zwarte nachten,
met jongens bij me staande, moe en loerend pal, -
met velden waar het gras beweegt, en ongeziene grachten
steeds ruischen, of de dood er roert, voortaan en overal.

Wat ken ik al 't geluid der raven en der ratten,
die schrikken doen, en zelf verschrikken plots en schuw.
Wat ken ik al 't geluid der bommen, die verspatten
en kuilen open-slaán,
en menschen scheuren, ruw.

Wat ken ik toch deze uren al, waar de oogen branden
en bijten in 't gelaat, dat stijft in guren wind.
Wat ken ik de verveling, en het eindelooze trage stranden
der zon, in de eindelooze zee, die nacht om de aarde windt.

En 'k heb in prikkeldraad de stonden weten kleven
hardnekkig een aan een, - zoodat de lange nacht
was langer dan de dood - en dat het zon-herleven
ons uit de verste diepten van andere tijden bracht!

Bij het kerkhof van Diksmude

De loopgraaf kermt in 't luide bonken der granaten,
die bloed uit de aarde rukken, zoodat 't roodend spat
op mannen, die er waken, met asceet-gelaten,
en zelf gewond zijn, moe zijn en van zweet door-nat.

En vóór de loopgraaf ligt een kerkhof, waar de bommen
verwoede sarabanden boven dansen, luid
met donderend gezang; - in dichte drommen
ontbranden zij, vol kreten en met dof gefluit.

De bommen en granaten breken op de graven,
en dringen in granieten kelders, waar de lijken stijf
en krakend schokken; - stukken koppen draven
doorheen de looden lucht, met brokken lijf op lijf.

De kruisen zijn doorsneên, de kronen waaien mede
met hooge waaie-boomen, die het vuur verhakt
en op-werpt, zoodat heel die plaats van laatsten vrede,
wordt als een warboel in de luide lucht gesnakt.

Ik denk hoe deze dooden werden hier gedragen,
met vrome zangen en een klagend klokken-slaân,
wanneer hun leven, dat vervaagd ging met de dagen
van werk en geld-verzamelen, bleef stille staan.

Zij hadden achter toonbank of in magazijnen
hun kaarsje, dat niet hooge vlamde, dood-gebrand,
hun doeltje ging niet verder dan het avond-lijnen,
waar zij tevrêen hun pijpje rookten, trager hand.

Hun dochters schonken zij als bruidschat hunnen winkel,
hun zone nam het paard en kocht een verder hoef;
ook 't geld was weggelegd voor kerk en klok-gerinkel
en 't eeuwig stukje grond, waarin men hen begroef.

En al die menschen, - die hun leven stille gingen,
en als hun toren waren kort doch sterk-gebouwd -
gevonden niet de rust, die buiten de aardsche dingen,
zij heilig hadden in verdienden dood aanschouwd.

Want als een uiterst spotten om hun vredig leven,
het vuur en ijzer hen het groene graf ontjaagt, -
en slingert hen doorheen en doet de muren beven,
die rond hun rustigheid was als een schans geschraagd.

En hier de loopgraaf kermt in 't bonken der granaten,
het bloed uit de aard gerukt, als roode regen spat,
de mannen waken steeds met blanke asceet-gelaten,
en zijn gewond en moe, en van het zweet door-nat!

Een Avond

En als de nacht, met blauwe wazen zonk
en om de wijde vlakte, zijne droomen
en al zijn goedheid deed met 't zuchten stroomen
van laten wind, die volle stilte dronk;

Als ook de mane bleek, en zwijgend blonk
ten hemel - en aan verdere akker-zoomen
geen spettend ijzer noch geweervuur klonk,
daar de aarde zag met vreugde de avond komen;

Ik, die den langen, zwaren dag volbracht
in woesten strijd, en menschen had zien vallen,
zoóvelen, met de zwakke stervens-klacht,
gevoelde plots, in 't wanklend avond-schallen
deze innigheid, welke in mijn leven bracht
slechts de onbewustheid van een moe gedacht.

Bombardement

De gansche streke lag zoo wijd, oneindig-stil
en grijs, met hier en daar wat half-gevelde boomen,
en verre schansen, grauw, en onbeweeglijk-kil,
wijl nu en dan een kraaie zwenkte, zwart en loome.

Eén schok onzegbaar!
    Twaalf granaten ploften neêr,
en braken op de lijven van de ontstelde mannen,
die liggen bleven. - Twaalf granaten knalden weer,
en twaalf, en twaalf, ontelbaar, volgden, strak-gespannen
in één onwereldsch-groot gedruisch van brons en dood.
De menschen stonden pal in dezen chaos van geluiden,
en wisten niet of ze nog dachten, leefden, bij iedere stoot
van 't ijzer op den grond, wijl men gekwetsten kruide
en zelfs de dooden naar een veilig oord nog bracht,
- de lijven mengend - zonder zien, met blinkende oogen
waar 't bloed in stond, en stemmen bevend, zoo een klacht.
De loopgraaf was omwoeld en door en door bewogen,
en al die menschen, waaruit 't leven scheen te ontgaan,
en die daar machteloos bleven, en niet strijden konden
van lijf tot lijf - zij zagen 't vuur en de vernieling aan
vol wanhoop - daar ze vóór hun eigen doods-beeld stonden.

Een breede en onweerstaanbre macht verdrong hen vast
in al de kleine hoeken van de grauwe grachten,
waar steeds een regen ijzer woest kwam neergeplast
en Dood in menschen-kelen deed den rochel smachten.
Aanstuk-getrokken lijven, werden in de lucht
gegooid, en draaiden er met grove klompen aarde
en smakten neder, in een ronkend-dof gezucht,
tusschen de mannen, die ze roerloos-strak bestaarden.

Zoo was het bombardement - het waren menschen daár
die zich niet weren konden en koud-zweetend sneefden,
zij hadden recht aan 't menschen-leven àl te gaar,
doch waren niets dan lijken meer, waar bloed aan kleefde!

Broeders

Door 't groote leed, verhard en neer-gedrongen,
door nachten in het water en het slijk,
door heete dagen, rood van zon, - de longen
luid piepend bij het hoesten, - staan gelijk
en bleek de mannen op hun verre wachten.

Zij staren op de vlakte, en zien bedaard
de dagen volgen op de lange nachten,
en vloeken soms om 't leven op dees aard.
Zij staan met twintig, dertig saam-gedreven,
zij waken achter rijen rosse prikkeldraad,
en sterven wel, met dorstig lippen-beven,
wanneer 't kanon hun post in brokken slaat.

Doch bij deze eenzaamheid van 't dagen-waken,
van 't lijden, waar de handen van den dood
steeds op hun hoofd en hunne hersens kraken,
stijgt vóór hun hart de liefde, als laatste Hoop.
Zij weten niet, hoe 't hatend menschen-wroeten,
ze jagend, heeft tot moord gevoerd,
daar zij de broeders zijn, die sterven moeten,
uit vrees, dat hen het leed voor goed verbroêrt.

Moeheid

Nu zal ik rusten gaan in 't lommer van dien boom
en niet meer denken - en in zalig niets-doen staren
naar 't brandend westen, waar de roode zon gaat varen,
gelukkig om den dag, die zinkt in avond-droom.

'k Ben moe - en wil vergeten deze lange baan
met al de moeheid van het lange-eentonig schrijden,
en zoet-genoeglijk wachten, tot de nacht komt aan
met stille loovers, waar de winden in verglijden.

En zoo dan staren of geen droeve dag meer komt,
en of het leed, - dat in de dorpen en de steden
nog weent, - verdwenen is en heeft zijn klacht verstomd,
wijl, in de breede stilte, stijgen klokke-beden.

Afgelost

Zes dagen heeft het ijzer rond hun post geberst.
Nu stappen ze op de baan, met boomen beider kanten
zoo'n boog rond hunnen kop: hun peinzen gaan het verst
naar gindschen stroozak, waar het goed is 't lijf te planten.

Zij dolen als een bende late predikanten,
en slingren woorden rond, waarmeê de wind soms schertst.
Hun voeten zijn doorweekt, en met de vuile wanten
zij vagen zweet van 't hoofd, waarin het brein als berst.

Zoo gaan de mannen voort, met 't eindeloos erbarmen
der wereld om zich heen; - het brokkend druk gepraat
kan zich nog aan geen vreugd van vrij te zijn, verwarmen.

Hun oogen wijd-verdwaasd verbranden hun gelaat.
De grauwe lucht omprangt hun schouders en hun armen,
en 't is of vóór hun geest nog steeds de dood er staat.

Over Thuis

I.

Mijn vader,
Wanneer de kameraden eén na eén vergaan
in bloed, en men de lijken blauwend ziet verstijven,
wijl de geluiden beuken als 't fabrieken-slaan
der groote hamers, en mijn hersens vaste-rijven.

't Gebeurt me - in eigen dood-smaak - dat ik aan U peins
zooals gij, met verstramde trekken, schijnt te hooren
op 't ver gebonk; - doch 'k vrees dan meest, hoe 't doodsgegrijns
U mocht te diep door 't vaderlijke herte boren.

II.

Het huis was stil, ik hoorde 't glijden
der stappen, aan het geruisch van 't kleed;
voorzichtig sprak een stem, bij tijden,
dan werd het weêrom stil. Ik leed.
Ik lag met starende oogen, strak.
Daarbuiten was de zon aan 't laaien
en wrong de pannen krom op 't dak,
zij deed de takken en de blâren taaien
en dorren, als wat najaars-hout.
Doch binnen waren de gordijnen
verdubbeld, en uiteen gevouwd,
zoodat 't er frisch was, - en de lijnen
der dingen in een mist gehuld.
Mijn hoofd lag op het witte kussen,
met lokken door de koorts gekruld,
en handen, die men niet dorst kussen,
zoó bleek en dun ze waren - doch,
plots was 't of klaarden alle wanden,
toen moeder binnen trad, en nog
veel bleeker zag, dan mijne handen. -

III.

Zooals een zonnestraal, die leven geeft,
en 't bloed in de aders wilder rond doet stroomen,
en het gelaat met fiere hoop omweeft,
en 't brein gelukkig maakt van zonnedroomen,

zooals de klaarte, die het vel indringt
langs al de poriën, en u licht doet schrijden,
en 't streven tot een effen bane wringt,
vol kleur van liefde en menschelijk verblijden;

een licht, dat alle boomen zonnen maakt,
en al de daden tot bloedroode lippen
die andren kussen, wijl het lachen slaakt
der vrije goedheid, op de hoogste vrede-klippen,

zooals een glans, die schaduwen verdrijft,
en zorgen heeft tot levens-wenk verheven,
tot op mijn treden niets dan schoonheid blijft,
zoo was uw woord me, vader, in het hart gebleven!

(vóór Diksmude 1917)

Bivak

De tenten en barakken staan in stomme rij, gerust.
Zij luistren op het ademhalen van de moeë mannen,
die slapen, - lampjes beven in de grauwe nachtelijke rust
en bidden om de ziele van de reeds gestorven mannen.

De boomen zwijgen, en de stilte staat alleen op wacht.
Ik zie die stilte, met heur armen op de borst gevouwen,
vergroot en statig, met het schoon bewustzijn van heur macht,
en als een vader starend op zijn zonen, in vertrouwen.

En rij bij rij, de tenten staan, met moeë mannen vol.
Slechts eén trompetten-klank zou al dien vreê vernielen,
zou wapens in den mane-witten avond, blinken doen,
de borsten open-rijtend, en doen aangezichten bloên.

Doch bij de lange rij van lampjes, die licht-branden,
en het gerol, heel ver, van bom-gebonk en karren-wielen
op 't slagveld, - zie 'k de groote wereld, dankens-vol
vóór de arme reeks barakken neder-knielen,
en langzaam vrome kussen prenten
op ál de moeë mannen-lippen, in de tenten!

II. Als de strijd voorbij zal zijn.

Als de strijd voorbij zal zijn

Mijn zoon, die niet geboren zijt, maar komen moet,
wanneer het menschen-bloed en 't lijden zijn vergeten,
wanneer de dagen en de nachten uit-gewoed,
tot vrede-bloesem groeien in een vrij geweten,
dan breng ik u dit beeld, dat zag mijn zware jeugd,
dat mij het hart der dingen op de wereld leerde,
zoodat 't u zegge wat ik gaf aan hoop en vreugd,
te leven in een tijd, waar mensch den mensch regeerde.

Mijn zoon, gij ziet hier mannen, machtig zingend,
door velden en door stugge steden gaan,
- muziek vooraan, maakt hunne stappen dringend -
tot moord werd een geslacht met wapenen belaên.

Plots, zie die mannen in het vuur geworpen! -
die zelfde menschen, met het bleek gelaat,
versmachten in de vlammen, in de dorpen,
of steden, rood van dood, van vrees, van haat...

En de aarde dreunt. De luide stemmen huilen,
zoo winden gieren tusschen rotsen heen;
het brons, in de akkers, slaat verworpen kuilen,
- uit ieder menschen-lijf het hart verdween.

Het vuur, met breed en woest lawaaien,
woelt om die menschen en de streke rond,
en nadert, kringt om hen - de vlammen draaien
de lijven, rookend, in den bloed'gen grond.

Dus gaat de strijd, - wijl gindsch, ter stede, een wezen,
- mijn zoon, is 't nog een mensch? - getreden komt,
een schaduw volgt, en weer volgt deze,
en velen volgen, met den rug gekromd,
en andren wien de beenen slepend hangen,
de handen steunen ze op een houten kruk; -
en verdren nog met groen-verbleekte wangen,
met arm en schouders of 't gezicht aan stuk.
Ook reeksen zwenken met de vingers open
en bevend tastend, zonder stap-gerucht,
de blinden! - en ze volgen, zonder hope,
't gezicht dat niet meer zien kan, in de lucht.

Die groote massa lieden gaan zoo stille,
in al hun groote en onverdiende leed,
dat men de harten kloppen hoort, - en kille
de oneindigheid op de aarde wegen weet.

Zie voort, mijn brave jongen, sluit niet de oogen,
noch druk met vingeren uwe ooren dicht, -
Het mensch-gezicht droeg nooit een logen!
Wat diepst verscholen bleef, zich vóór u richt!

Een lange stoet van zwarte, grove kisten
verschijnt, - onmeetlijk en onzegbaar lang. -
't Zijn al de dooden, alle de gemisten,
al de geliefden, die in gulden avond-gang,
het huis verlieten, en nooit wederkeerden,
al die gekuste jongens, schoon en blond,
die sneefden - hoor, de dragers met verweerde,
vermolmde wezens schrijden langs den grond,
geruchtloos - wijl de kisten, zwaar en ruwe,
hen op de schouders drukken... Zie, o zie,
die zee van kisten immer verder stuwen,
die zee van dooden-kisten, zie toch, zie,
die veertien maal miljoenen dooden-kisten!

Mijn zoon, die niet geboren zijt, maar komen moet,
wanneer het menschen-bloed en het lijden zijn vergeten,
wanneer de dagen en de nachten uitgewoed,
tot vrede-bloesem groeien in een vrij geweten,

zal dan, dit beeld, dat zag mijn zware jeugd,
u zeggen wat, aan plicht, het zeggen wil?

En zeg nooit...

I.

En zeg nooit: - ‘Zon is niet het schoonste of zuiver goud
dat ooit op steden en hun toren-leger praalde,
want zonnegloed ligt 't wijdst begeerlijk uitgevouwd,
vóór de avond in de dichte duisterheden daalde.’

- De menschen hebben zooveel nachten, rood van bloed,
in sneeuw en slijk, steeds moordend, op het moe geweten,
en zooveel eeuwen stierven in der strijden-stoet,
met zwaarden, die de vrije harten open-reten;

ook onze jaren dwalen nog in zwaren rouw,
met de oogen van miljoenen lijken langs de grachten,
en menschen, die met open buik en stervens-blauw
er vloeken om de bange sterren-looze nachten,

dat ik de torens wijs, in Zon heur zuiverheid,
terwijl de steden leven, slechts om kracht te zingen,
en 't koren, welke uit 't bloed der volkeren gedijt,
schiet hooger, om zich in het zon-geweld te wringen.

En 'k wou, omheen de velden, waar het koren ruischt,
om verste wegen, waar de levens verglijden,
en ons de steden groeiend, om de zee, die bruist,
zoo'n eeuw'ge vrede-kroon, de sterke zon belijden.

II.

Wees steeds het menschkind gaande door het leven,
met stappen onberekend, tot de witte zon.
Ga langs de wegen, recht als populieren-dreven,
wees 't menschkind dat der strijden moeheid overwon.

Gij hebt het lijden van de stormens-grauwe nachten
doorwoeld; aanbid nu stil den rooden dageraad:
het waren zijne handen, die u vrede brachten,
en streelden vaderlijk uw bleeke menschgelaat.

Gij hebt de steden zien in puinen nedervallen,
er boven rezen steeds de torens, nooit geschraagd; -
aanhoor het uiterst willen in dit klokken-schallen,
dat fier nog, boven dood, om breeder leven vraagt.

Gij hebt de menschen zien vermoorden broeder-menschen,
gij hebt ook zelf gemoord, met lichten in het oog.
Maak van dien moord de daad, die loutert uwe wenschen
van vrij te zijn, en vrijer dan gij waart, en hoog!

Is menschen-wil nog sterk? bega dan uwe banen!
o menschen-ziel, die uit de bloedige branding rijst,
en hoopt, en zich de vrijheid bouwt uit vrijheids-wanen!
o Menschen-kind dat vurig door de wereld reist!

III. De Bedevaart der Armen.

Tot het Licht

I.

Al het lijden in het hart,
vast-gegroeid en nooit-verward;
dagen van de winter-sneeuwen,
nachten met gewonden-schreeuwen;
banen, als de jaren lang,
stappend steeds met onzen gang; -

Uren met geklonterd bloed
op 't gelaat en in 't gemoed; -
treinen die naar verre landen
tiegen, om er aan te landen
moeë mannen, half-vermoord
of in eigen bloed gesmoord; -

Velden waar het graan verdort,
en waar lijken, neer-gestort
in de nachtelijke slagen,
stinken achter dichte hagen -
Luchten waar het vuur steeds brandt,
huizen met vervallen wand; -

Al die beelden, moe-bezien,
vast-gegroeid nog bovendien
in het moe-geleden harte,
brachten nu den mensch van smarte
tot het breedste zonne-licht,
dat die smart met goud verlicht! -

II.

Bewust zijn, vrij zijn, en zich voelen leven!...

Bewust zijn, en zich uit het slijk verheffen,
waar wij zijn stoer geworden en vergroot,
waar we al het lijden leden, dat kan treffen
een sterveling in zijn hersens, in zijn schoot.
En van ons leed een rozen-krone vlechten,
en van ons bloed een leuze tot den strijd
om 't leven, en de stoere koppen rechten
en vrank de zon bezien met de oogen wijd.
En al het brons dat op de lijven spatte,
en al het vuur, dat heeft ons land vernield,
en al de mannen, die de dood omvatte
in zijn beide handen, bleek-ontzield,
die zullen we tot sterke basis gieten,
van 't nieuwe werk om onze weergeboort,
zoodat we vast staan en nog hooger schieten
de vruchten, die ons vrij gedacht beschoort.

o Mensch zijn, goed zijn en zich voelen leven
in 't Schoone, dat ons open brein volbrengt,
en sterk zijn, en de zwakken sterkte geven,
en zon, waar 't gansche lijf zich blij in plengt.

Dan van ons leed een rozen-krone vlechten
en van ons bloed een leuze tot den strijd
om 't leven, - fier de stoere koppen rechten,
zoodat we aanschouwen heel de oneindigheid!

Tot onzer Glorie

Wij hebben al de zware werken mee-gedaan,
en zijn vermoeid geweest, en hebben lange nachten
verbracht in modder, regen, vorst of wind, ontdaan
van wil, en zonder peinzen, bij het eindloos wachten.

Wij hebben soms gevloekt om d'harde koû, doch nooit
ontmoedigd, bleven wij, - in 't ruwe dagen-dralen -
rots-vaste staan; wij hebben soms den rug geplooid
bij 't gaan, doch waren blij zoodra de zon kwam stralen.

En Luik of Leuven, Mechelen en d'IJzer-muur,
Tervaete, Ramscapelle of Beerst, met al die dagen
van woede, hebben op ons brein, verhaafd en stuur,
het bloed, dat glorie koopt, gespat zoo regen-vlagen.

Diksmuide heeft onze armen, beenen uitgeput,
daar dag en nacht we delven moesten diepe grachten,
en steeds maar bouwden menschen-muren, waar 't geschut
verpulverd werd, en dood zich bloedden sterkste machten.

Wij hebben, in den grond verdoken, steeds den dood gevoeld,
die om ons leven doolde, met zijn stalen handen
en grijpen wou en morzelen elk lijf: - omwoeld
en aaklig lag de gansche luide streek te branden.

De nachten waren donker, als de dood moet zijn.
Wij dwaalden langs de beemde' en gingen er te lore.
De kogels maaiden mannen weg, zoo'n koren-lijn,
en andre mannen gingen in een poel versmoren.

Doch eens komt toch de dag, dat nieuwe vrede rijst,
dat troepen in 't gelid, de steden binnen-togen,
dat menschen-massas groot, waar toekomst op vergrijst,
in ons de broeders zoeken, angstig-opgetogen.

Dan zal ons glorie zijn, met bloed nog op 't gelaat
en op de handen, en de kleeren vol ontnaaide gaten,
dat met den grootsten eenvoud, die ter aard bestaat,
wij zwoegden en wij streden, in het lot gelaten.

En dat we dag aan dag, het eeuwen-groote werk
der goeden, in het vuur der bommen steeds volbrachten,
zoodat ter wereld eens toch Vrijheid zij, en 't Recht
mocht waken op de menschen en het mensch-betrachten.

Graf-gebeden

I.
Bij een broeder

Gij hebt gestreden, spijts uw weten, 't hoofd omhoog,
geen weeke klacht ontvluchtte uw purper roode lippen.
Gij vielt, wanneer het korps een dorp in-toog,
waar braken bommen luide, als omgestorte klippen.
Gij waart me steeds de goede broeder en de maat,
die altijd mede-schreed, als beurt me heen deed trekken
naar donkre posten: - en ge waart met uw gelaat
van licht en kracht, ook deze die de hoop kon wekken.
Nu ik een kruis plant op uw kleine, vocht'ge zerk,
- mijn broer -, en er uw helm en wapens nevens legge,
benijde ik u schier om uw heilig, groote werk:
- uw dood zal aan den mensch het Recht op Leven zeggen!

II.
Bij een vijandelijk graf

Daar in een hoekje van de weide,
geheel alleen staat er een kruis,
er-onder ligt een man, die 't lijden
vergat, en hoort geen dag-gerucht.

Ik groet u, mensch, die zijt gevallen
en moet in 't graf tot niets vergaan,
en niet meer weet dat twintig-tallen
van volkeren nog in legers staan.

Ik groet u, met mijn broeder-woorden,
o mensch, die eens mijn vijand waart,
ik zag uw diefstal, 'k zag uw moorden,
en 'k weet dat gij verwaand slechts waart.

Ik haat uw heerschers en uw grooten,
ik haat uw macht en uw geweld,
ik haat uw onrecht, dat vergoten
heeft menschen-bloed, in steên, in 't veld.

Doch gij, die hier nu in de weide
geheel alleen ligt in uw graf,
ik groet in u het menschen-lijden,
en in uw kruis, een menschen-graf!

III.
Van een vader

Mijn zoon is dood, en ligt bij al de dooden,
die in het vuur verzwonden als een strooi,
doch aan den dood een stoere wezen boden,
en sterk hun wilskracht droegen: levens-tooi!
Ik schonk hem, als de vaders allen gaven
hun zoon, die reden was van hun bestaan,
die al hun doelen droeg en al hun gaven,
en al hun hoop in 't leven of zijn... waan.
Hoe zal ik, in mij, dit gebaar vergoeden?
Ik wist dat hij zou doen, wat ik niet kon,
en dat wanneer mijn oude hart mocht bloeden,
hij dit nog heelen zou, zoo'n morgen-zon.
Ik wist dat hij zou groot zijn in zijn denken,
- zijn daden zouden één zijn met 't gedacht -,
en dat hij moe kon zijn in 't avond-wenken,
doch nooit zou beven voor een overmacht.
Ook daar hij nu gevallen is, mijn jongen,
is dat géen troost voor mij, dat vrij-gebreind
hij sterk standvastig bleef en onbedwongen: -
Als vader draag ik schuld aan 't leven en zijn eind!

Begrip

Zij hebben steeds den Dood in de oogen aangeschouwd,
en daarom is het leven schooner hen geworden;
de dagen worden in het blinkend goud gebouwd
als koepels, die 't gebouw van hun gedachte omgorden.

Zij hebben 't leven door hun groote leed vergroot,
en willen 't leven maken sterk als hunne breinen,
wen door den steden-brand de luchten waren rood,
verzonnen ze in die luchten 't werk met breeder lijnen.

De nachten in het slijk aan doodende' IJzer-boord,
het bloed, het onrecht van den mensch voor eedle zaken,
hun oogen wild-verdwaasd door bajonetten moord,
wijl op hun baan 't kanon deed de oude wereld kraken; -

Dit heeft hun leed gerijpt voor 't grooter volk-bestaan,
zij hebben rond zich elken mensch tot broêr verheven, -
zoo wordt hun wil een wet, en waarheid wordt de waan
dat men het schoonst van zich aan anderen kan geven.

Dus uit 't onschuldig bloed vergoten door het zwaard
der dwingelandij, - en uit de doode, droeve puinen,
verrijst de Liefde, die de wereld overstaart
en straalt om torens, oceaan en bergen-kruinen.

IV. De Verrijzenis.

Opschriften voor een Thuiskeer

I.
Aan Allen

Mannen van het boeren-land,
mannen van de grauwe steden,
mannen door de zon verbrand,
mannen die hebt veel geleden,
mannen die de zee bevaart,
mannen uit de donkre mijnen,
mannen die langs wegen waart,
's morgens of in 't avond-schijnen,
beedlend uw verdiende brood,
mannen, die met 't geld der andren,
uwe ‘zaken’ steeds vergroot;
mannen, die deze aard verandren
willen, met uw wijze woord;
dichters, sprekers, denkers allen,
wroeters, kalm en ongestoord,
laat uw pen, uw beitel vallen,
gooit 't palet en sluit uw mond,
zóo niet eindlijk gij bewerken
kunt den vreê, die schenkt de kracht
eeuwig! 't Leven te versterken
met ons Bloed, dat Liefde u bracht!

II.
Voor een kind

Zeg kind, dat kalmpjes zaagt een wereld strijden,
en nooit uw stille spelen liet,
gelukkig-onbewust van al het lijden,
dat weende bij uw zachte lied; -

Dat zaagt de mannen door de velden trekken
met wapens en met bloed op d' hand, -
ze konden niets dan uw verwond'ring wekken,
en gij waart lieflijk in uw stand.

Gij zaagt gerust de rijke steden branden,
en mannen sneuvelen alom -
vertrappeld en verwoest lagen de landen,
o kind, ge vroegt bedeesd: ‘Waarom?’

Nu is 't vergaan, de menschen-storm is over;
de huizen groeien ze tot rust?
o Denk niet, kind, - speel vreedzaam onder 't loover
en dank de zon die de aarde kust.

III.
Voor mijne strijdmaten

Moe, doch zegevierend, keert ge naar uw huis...
Hebt-ge nog een arm, een been,
draagt ge, mannen, 't leven als een zware kruis,
g'hebt het leven: weest tevreên.

Moe-gestreden, nooit verwonnen keert-ge weer,
- ginder lacht uw toren al! -
ligt uw dorp of ligt uw stad in puinen neer,
drogen zal het bloed in 't dal.

Veel gestreden, niet gelezen, veel gedacht
hebt-gij binst dien langen tijd;
kalm en stoer en rustig soms den dood verwacht
in uw loopgraaf, in den strijd.

- Keert gelukkig, dappre maten, huiswaarts heen,
- morgen rijst een nieuwe steê -
liet de kamp u nog een arm of nog een been,
werkt dan met al de andren meê.

Vlaanderen

Een vlakte, waar de huisjes geel en wit en rood
de morgen-stilte groeten met het hoofd ontbloot;

waar alles klein is en met breed-eerbiedige oogen,
den tragen gang der dagen na-ziet, stil-bewogen;

waar breede stroomen, zoo een zonneweg, vergaan
met logge schuiten en met hoop en leed belaên,

waar wijde gaarden, dicht van peer- en appelaren,
de volle schuiten en hun vruchten-last bestaren.

Waar grauwe molens rijzen in het avond-bloên,
en staan met de armen open of ze boete-doen,

waar hoeven, als vervallen monniks-oorden,
diep-rustig keuv'len aan gedijende akker-boorden;

En men de koeien, in het uchtend uur, geleidt
naar groene weiden, simpel en met kalme vlijt;

waar schepers op hun kudde fluitend, langs de wegen
naar de oude stallen trekken, die zijn afgelegen;

waar verre duinen, door den noorder-wind gevaagd,
de schepen en de zee bewaken - onversaagd.

Waar steden daavren in het luid fabrieken-leven,
of stil zijn: nonnekens, die zich ter kerk begeven;

waar alles leidt den geest tot schoonheid en tot kracht,
te bouwen eigen leven, uit eigen scheppings-macht,

doch waar de menschen - onbewust der wonderheden,
die droegen al de grootheid van het dood verleden -

hun dagen voeren tot de avond-schemering,
bevreesd voor moed, voor driften of bewondering,

en waar het eeuwig-zelfde werk, in 't jaren-draaien,
bleef als een dorre veld, met lijken en wat kraaien; -

Aldus mijn Vlaanderen... hoelang zal 't nog?

De Gilden

De steden waren groot, met rijkste volks-gedoe:
de zon er open-laaide, als brokken gulden vlammen;
als wou men al de schatten voor de stormen dammen,
ging 's avonds er de breede stalen poorte op toe.

Die steden droegen name: Brugge en Gent en Damme,
en keken fier den pronken graaf of landsheer toe.
Wat kon den vrijen geest der wilde gilden lammen?
Hun volders en hun wevers wrochten, nimmer moe.

In gilden schreed het volk, doorheen de nauwe straten,
de vaandels, pure zijde, waaiden in de lucht,
en massas menschen volgden, statig en op mate;

Zij volgden, uren lang, met vrome stap-gerucht,
en zegden niet een woord - doch uit der stegen-gaten
klom gansch dit volk zijn Wil, in breeden arend-vlucht.

Het Begijnhof

Stil en onaangeroerd staan huisjes in een ronde,
zij spreken niet, zij denken slechts aan 't kalm gedoe
van elken dag - en blozen lichtjes, als gezonde
boerinnen, wachtend tot de wijde dag gaat toe.

Zij leven rustig, en zij schijnen zelfs niet moe
van 't lange eentonig leven dat ze op aarde vonden,
gereed voor hen; zij volgen het, zooals een koe
den boever volgt, gelukkig in der dagen-stonden.

De strijd ging hier voorbij met al zijn woede en dood.
Geen huisje, dat zijn doeningskens veranderen wilde,
noch dat, voorzichtig, zijne groene luiken sloot.

De dagen gingen vreedzaam tot de nacht verkilde
de lucht - en wijl 't kanon zijn kervend ijzer goot,
was 't hier of nog de diepe levens-rust verstilde.

De werker-stad

En daar zijn steden, die gelaên met de tragiek
van 't leven, door de jaren en door de eeuwen branden;
hun ziele smacht in 't leed, en is van werken ziek,
doch eeuwig zwoegen voort hun zware moeë handen.

Zij werken, schoon-gerust in hunne diepe kracht.
Zij hooren in hun schoot het roodend ijzer bonken,
zooals een aderslag, die sterker, dag aan nacht,
het bloed strooit in hun lijf, waar torens boven tronken.

Hun leven is van zweet en luiden hamerslag,
hun ziele vlamt in 't vuur der ovens, die ontlaaien
in de avond-zware lucbten, als een spot-gelach,
dat rood van bloed zou langs de zwarte wolken draaien.

Hun adem is de rook, die uit de schouwen rolt,
en in de oneindigheid versterft als grauwe stormen,
hun oogen zijn de lichten, die steeds witter en gestold
de gansche plekken klaarte in gansche wijken vormen.

Elektrisch licht, fabrieken-schouwen, en 't gewoel
der menschen-stroomen in de duizend-duizend straten,
en borsten die steeds hijgen, breinen zwaar van 't doel,
dat in de hersens bonst, vervullen hoek en gaten.

Zij kennen misdaad, schande en 't dagelijksch geril
van goud, dat spat op tafels en in stalen kisten,
en menschen, die van 't leven en zijn onheil kil,
nog in gedromde massas om meer rechten twisten.

Zij kennen de miserie en het pracht-vertoon,
zij zagen huizen-rijen in één dag gedijen,
zij wisten al de glorie en dier menschen hoon,
die nachten-lang in zweet langs kaaien moesten lijen.

Zoo staan de steden, die gelaên met de tragiek
van 't leven, door de jaren en door de eeuwen branden,
hun ziele smacht in 't lot, en is van werken ziek,
doch eeuwig zwoegen voort hun zware, moeë handen.

Zij hebben woester steeds om zich den strijd zien gaan,
doch bleven, ongestoord, in 't wereld-wijd vermoorden,
hun machtig werk voldoen, - hun schouwen bleven staan,
en drongen om de torens, rook waar zon op gloorde.

En of de velden en de wouden lagen dood,
en of de burgten stierven tot een hoopje steenen,
nog stonden deze noeste steden, recht en groot,
met rook en licht en stof, zoo'n smart-kroon, om zich henen.

De Goede Steden

Ook zijn er steden, zacht en maagdelijk-schoon,
die in den wilden strijd der menschen-vlagen,
het leed dier menschen hebben, dood-gewoon,
op hunne zwakke schouders helpen dragen.

Zij stonden in het veld, met bleek gelaat,
zij hielpen zieken en de zwaar gewonden;
het vuur-gelaai verroodde hun gewaad,
dat blank was, en met zonnestraal gebonden.

Hun lichte handen waren met het bloed bevlekt,
hun oogen waren diep van mede-doogen;
zij hebben vele doôn met aard bedekt,
bescheiden was hun gang en half-gebogen.

Zij stonden in het vuur, en bleven in 't geknak
van de granaten, kalmer dan de mannen...
Van tijd tot tijd was 't of hun harte brak,
wanneer de bommen schokten huize-pannen.

Zoo leden zij als menschen, om 't verdriet
der andren 't meest, - en lieten zelfs geen klachten,
wen plots hun toren machtloos vallen liet
zijn spits - en om hun puinen drongen nachten.

Want deze steden, die de wereld-smart
op hunne zwakke schouders hielpen dragen,
gewerden heilig, daar hun zuiver hart
steeds troostend klopte in puin en 't bloed der dagen.

Zoo waren deze steden maagdelijk-schoon!...

Het Stadhuis

I.

De burgers hadden 't diep bewustzijn in hun kracht,
en hadden rechten aan de vorsten afgedongen,
en hoopten schatten, grooter dan een wereld-macht,
en bouwden huizen, in het rijkste goud gewrongen.

Hun schepen, waar de winden in de zeilen zongen,
doorsneden al de zeeën, met de zwaarste vracht
van goederen gelaên; op verste markten dongen
hun afgezanten naar de meeste winst en pracht.

Zoo waren zij de spil, waar 't hertogdom om draaide,
waar 't geld naar henen drong, en waar het werd verstrooid,
zoodat zonder hun wil, geen hand een scepter zwaaide.

En daar de burgers waren met de macht getooid,
ontwierpen zij 't gebouw, waar gansch hun geest in laaide:
het Raadhuis, dat gebood, - want poorters knielden nooit.

II.

Een vreemde stormvlaag deed het stadhuis nederploffen,
de steenen brandden uit, zoo martelaars ter paal.
Het volk was in het schoonste van zijn geest getroffen,
zijn wil, zijn wet verviel in 't laatste vlam-gedraal.

De luchten stonden rood, met wolken waar het doffe
gedreun der winden was, als hamers op het staal.
De torens braken neêr, te doodelijk getroffen,
de zee bekloeg de menschen, met heur droefste taal.

Doch 't volk dat leed werd sterk, en sterker dan voorheen.
Het breede vuur dat scheen de wereld te vernielen,
verspatte rond hun land, hun gaarden en hun steên.

Doch met een vasten wil, - dien wil, die nooit wou knielen -
herbouwden ze onder 't vuur, het stadhuis, - steen bij steen -
tot het te pralen stond, als gansch hun sterke ziele...

De Gedroomde Stad

Ik wil dat uit de grauwe hoopen gruis
en steen, een stad van goud verrijze,
waar ieder brood eet, en zijn eigen witte huis
bewoont, terwijl de dag is aangenaam en lijze.

Waar ieder mensch de straten vrij begaat,
en in elk mensch een broeder toe kan spreken,
met woorden dieper dan een dageraad
van liefde, die om de aarde en om den mensch zou leken.

En waar de vreemden ook nog broeders zijn,
en mede werken tot het hooger stijgen
der geesten, zoodat de avond zinke als een refrein
van schaduw, waar zich d' harten als in vriendschap rijgen.

En ieder zal er werken om het algemeene goed,
en ieder zal, tevreen, zijn liefde steeds vergrooten,
en glijden met den breeden, machtigen vloed
der levens-zeeën, waar de breinen zijn de booten.

Zoo zal die stad de schoonste en sterkste zijn,
en ieder mensch zal gaan in 't open-staande leven
verrijkt en machtig, met in de oogen-schijn
't genot, zijn menschelijke werk
te hebben tot een broederlijken dienst verheven,
gestaald en schoon, en als de wereldkorste sterk.

De Schoonere Wegen

I.

En man, gij hebt begaan de duizend lange wegen,
die kruisen duizend maal, en verder altijd gaan;
gij hebt door streken en door wouden 't leed gedregen
van denkend mensch te zijn, in 't arme mensch-bestaan.

Gij hebt, in dorpen, - 's werkdaags stille neergezeten -,
de stoere menschen en het gulden graan aanschouwd,
dat werd met karrevrachten, hoog als maaiers-kreten,
in schuren opgepakt, zoo lagen goud op goud.

Gij hebt de steden, woelend van gedrang, door-trokken,
en hebt in 't avond-grauw, het machtig, kwetsend licht
op uwen geest gevoeld, - het licht was hard, of brokken
zich scheurden van de zon en sloegen uw gezicht.

En dikwijls hebt-ge op de ovens en hun zwarte schouwen
een breeden kroon van vuren vlammend weten staan: -
't was of de wereld wou met rood-brandende klauwen
de lucht en heur oneindigheid te niete slaân.

Gij hebt de havens, - als een hemel zwaar van sterren,
met al de masten, waar een licht te pinken loech -
bemind, en hebt gewacht op 't schip dat van de verre
en onbekende streken schatten mededroeg.

Gij hebt langs uwe wegen groeven plots zien zinken,
in 't diepste van den grond; - de menschen in dien grond
steeds zwoegden of ze 't bloed der aarde wilden drinken,
en dorstig dieper boorden tot hun hand het harte vond.

En man, gij leefdet meê naar hoogere idealen,
en waart ook zelf vergoddelijkt als was de mensch -
en leedt zijn smart met hem, en kendet 't sterke pralen,
dat laaide in elken droom en ieder vrijheids-wensch.

Zoo ging uw leven heen, - en zaagt ge dan de woede,
wen plots de menschheid eigen vrijheid binden wou.
Gij zaagt de wereld rijzen tot die nooit bevroede
gestalte: rood van haat en moord op menschen-trouw!

Gij zaagt den dood om steden, zeeën en om streken,
en zaagt den droeven strijd in grauw-verwoeste land; -
één nacht, waar als een zonne scheen doorheen te breken
de zucht waar breede liefde, lijk een berg geplant.

o Man, - die hebt begaan de duizend lange wegen,
die kruisen duizend maal, en verder altijd gaan, -
ik dacht de Dood voortaan zou op die volken wegen,
en dezen berg van Liefde in brokken neder-slaân.

Doch zie, hoe reeds de maaiers met hun dolle kreten,
weer hoopen geurend graan, als lagen goud op goud;
de steden dreunen, luchten zwellen, breinen zweeten,
de steden groeien, uit het menschen-vleesch gebouwd.

o Man, zie hoe de wegen door de landen wiegen,
met al het leed der eeuwen op hun harden grond; -
ik weet ze naar de toekomst en heur daden tiegen
het schoone mensch-geslacht dat uit het bloed ontstond.

Zeg man, is 't niet of ginds de wegen schóoner tiegen?

II.

Man, die rustig, - 't werk gedaan -
blijft op uwen akker staan
en de vlakte ver ziet deinen
met heur vette, bruine lijnen;

Man, die sinds den morgen zwoegt,
die, in 't zweet, den grond beploegt,
met in 't hoofd het blijde droomen
vóór den avond klaar te komen;

Man, die werkt voor 't daaglijksch brood
en geen rust kent in uw nood,
van den langen gang der tijden,
lang van 't lange voren-snijden,

voelt-ge dan den vrede niet,
die om heel de wereld vliedt, -
of is vreê voor u het trage
werk, op de' akker van de dagen?

III.

Om steden en om torens straalt de blauwe lucht,
als 't breede veld van vorstelijke mensch-gedachten,
waar nu geen wolke drijft, en 't wijde wind-gerucht
als 't eindloos roeren is der toekomst en heur nachten.

De steden leven op in 't mekaniek betrachten
naar 't dagelijksch volbrengen van der geesten vrucht.
Fabrieken, kaaien, straten, dokken, schepen smachten
in 't stoomend luid gedraai van 't leven, dat steeds zucht.

De dood heeft toch zóo hard op al de volle breinen
gedrukt, en heeft de steên en 't land zoó wreed verschroeid,
en zoó meêdoogenloos de burgten doen verdwijnen,

- dat plots de huizen zijn als torens opgegroeid,
en schooner gaan de schepen, luider alle treinen,
in de overmachtige zucht naar leven die er loeit!

IV.

En man, als men u zeggen zal, dat deze volken
gegroeid zijn uit het bloed dergenen die vergaan
en gansch verloren zijn in de ondoordiepte kolken
der duistere geschiedenis met dood en slijk belaên;

Als men u wijzen zal, hoe 's wereld weergeboorte
gewonnen werd door menschen, zonder glorie-hoop,
en zonder vraag naar dank, aan de open-staande poorte
daar vrijheid pralend rees of slavernij naar kroop.

Als men u zeggen zal, dat valsche heerschers-droomen
zoó aaklig moesten staan aan de einder van dees aard,
en zoó verdrukkend op de schouders moesten loomen,
en steden vlammen doen, tot 't heelal scheen verklaard;

dat al het wee zoó wreed moest alle harten scheuren,
en mannen hadden met het bloed hun dorst gestild,
- om rooder nog den kreet naar wereld-vreê te kleuren,
en grooter neer te schrijven wat men had gewild!

En dat miljoenen lieden, - al die onbekenden! -
verheugd schier hadden 't eigen bloed als drank geboôn,
en boven-menschlijk grootsch, met naar-versneden lenden,
naar hen, die bloed begeerden, trotscher henen-vloôn,

o Man, als men ook roepen zal, hoe kalm en stevig
die menschen-massas nu de Wereld rijzen doen,
verschoond en broederlijk, - en tegen al het hevig
gestorm der machten kloek, in 't avond-zonne bloên;

En als gij zien zult hoe nog dàn die ongekenden,
die lieden waarvan geen geschiedenis bestaat,
door eigen kracht 't gebouw van wereld-vreê volenden,
met 't onbegrensd geloof der Toekomst op 't gelaat;

Dan zult gij, man, die broeder zijt van deze stoeren,
gerust zijn in het lot, dat als een gulden dal
zijn goedheid zal langsheen de rots des vreden voeren
gegroeid uit 't menschen-vleesch, dat kleeft aan werelds-wal!

V. Het louterend Inzicht.

Ontwaking

Ik heb van avonden gedroomd met nymfen-dans,
wijl Pan zijn zelf-gesneden fluitje los bespeelde,
van herders, die bij blonde Nereïden-weelde,
met Isis en Orpheus zongen in mane-glans.

Ik heb in Arcadische pleinen bij de zee,
met Poseidoon gewacht op Aphrodiets geboorte:
de zon ging roze-stralend in de wester-poorte
te slapen, als een God na dag van diepen vreê.

De dagen gingen als een droom voorbij mijn geest,
ik bleef met open oogen op mijn droomen staren;
het leven scheen me een vijver waar 't is goed te varen,
gelukkig om het boek, waar men geen smarten leest.

Doch eens kwam ik vóór 't leven en zijn werklijkheid,
en 'k zag de rampen, die geen mensch-brein kon beletten,
ik zag de menschen-moorden, en het lijden spetten
in roode, bloênde wonden en in de oogen wijd.

Droevig-naar ontwaken, uit mijn dwaas genot
en al de stoerheid, die me plots bij de armen vatte,
en voort me dreef in 't leed, met slapen waar het natte
en kille zweet op lag, als tranen of als spot!

Ik ging in 't werkelijke op, en drong meer boven-uit,
en zag met andere oogen smart nu van de menschen,
en vond het schoone goud van hunne woeste wenschen,
en 't werd me als wen men plots een vrienden-hand omsluit.

De wereld werd me een feit, en alles kreeg zijn doel
en ieder leven had zijn reden om te wezen.
En of de steden vielen, of de steden rezen,
de waarheid stond onschendbaar statig, recht en koel.

Ik heb van avonden gedroomd met nymfen-spel,
wijl Pan op 't zelf-gesneden fluitje vooizen kweelde,
van herders en van lichte Nereïden-weelde...
doch 'k zonk door menschen-moord plots in de wereld-hel!

Verklaring

I.

Ik kneed mijn woorden, als mijn eigen brokken vleesch,
ik geef mijn bloedend hart ten offer in mijn zinnen.
De noorder-nachten scheuren mijne stemme heesch,
doch luister, hoe mijn woorden menschelijkheid gewinnen.

Wie vóór den dood nog spreekt, zegt dieper werkelijkheid,
die liegt niet, vreest niet, en geeft heel zijn naakte wezen;
hij zegt zijn geest, die rees uit zwaarste levens-strijd,
tot waar hij mocht 't gebed der horizonnen lezen.

Wie voor der menschen zucht naar vrede heeft geleên,
die wou de wereld mengen in eén kus van liefde,
zoodat een lach van zonnen gloeide omheen de steên,
en nooit geen broeder-bloed meer 't stralend leven griefde.

II.

Ik wil door alle wanen van den mensch gedijen,
ik wil de roode woeden van elk volk doorstaan.
Ik wil mij om een stille, wijde zee verblijen,
en hopend langs de geurende oogsten-akkers gaan.

Ik wil door de avond-steden mijne moeheid voeren,
en lijden ieder leed, dat de gelaten bijt.
Ik wil mij bij een grootsche dageraad ontroeren
en stervend-schier genieten van de oneindigheid.

Ik wil geheel in eén gedachte steeds meer stijgen,
en in het leven dringen tot ik goedheid vind,
tot ik geen zwakte mijn oprechtheid voel bedreigen,
en broederlijk begrijp, wat ik aan kwaadheid vind.

Het Onvergankelijke

In het leven elk het zijne,
elk zijn doelen, elk zijn graf.
'k Wou dat 't leven mij het mijne
klein in 't groot gemeenschap gaf.

Werken om het brood der dagen,
is een plicht voor ieder mensch.
Werken is het leven dragen
moedig tot de levens-grens.

Werken is een ander steunen
in zijn lasten, in zijn nood.
Door den avond hamers dreunen:...
de avond schijnt er-door vergroot.

Werken is de wereld bouwen
voor het morgen dat verrijst;
gisteren werkten man en vrouwe
voor het heden ook, - dat grijst.

En zoo is het eeuwig werken
schooner door zijn eeuwigheid.
Dezen zijn alleen de sterken,
die niet sterven met den tijd.

Dagen gaan en volken kwijnen,
zeeën spoelen over 't land.
Doch het werk der eerste breinen
leeft nog in het laatst verstand.

En zoo is het werk der eenen
grondvest tot een later doel.
Losse woorden in 't gemeene
worden stroomen volks-gewoel.

In het leven elk het zijne;
elk zijn doelen, elk zijn graf.
'k Wil dus, als ik eens verdwijne,
dat mijn werk zijn vruchten gaf.

Verheffing

De morgen hangt op boomen, velden en op wegen...
Ik ga gelukkig om de zon en om de rust,
die op deze aarde wordt door mijne ziel gedregen:
het is mijn eigen ziel, die vrede in 't leven kust.

Ik ga, en denk mij in de stilte omhoog-gedreven,
ik voel mijn stappen niet op de aardsche steenen gaan.
Mijn geest is lichter dan het morgen-goud geweven,
mijn geest is uit den bloesem van mijn rust ontstaan.

Ik min hartstochtelijk de dingen op de wereld,
en kniel eerbiedig neer voor wat mij stil beroert,
ik vang de brooze dauw, die op de ranken perelt,
en drink, verrukt het sap, dat ieder vruchte voert.

Ik tel de bloemen, die mijn wegen blij ontmoeten,
en meng mij in hun geur, en streel hun roze kroon,
ik droom, dat telkens ik een nieuwe bloeme groete,
ik de aarde zelve kus, die menschelijk is en schoon.

Mijn moorder-strijd was hard - en deze wijde stonden,
met deze wegen, waar de boomen loovrend zijn,
geworden mij een korst op open-bloende wonde,
tot ik mijn blijheid zet op menschen en hun schijn.

Mijmering

Als ik eens ben de man, die in het avond-nijgen
zijn leven overziet, - en 'k al de jaren voel,
zoo zoete lasten op mijn schouders neder-zijgen,
gerust om laten vrede en 't stil-gewonnen doel;

Als ik dan meer bewust de sterren-vloed bekijke,
en droom aan deze werelden, die verder zijn
dan deze wereld, waar ik schreed en zal bezwijken,
doch niet meer bang wordt om het leven, en zijn grondloos-zijn;

Als ik dan weer de menschen, en hun donkere oogen
miljoenen één bij één, gelaat nog bij gelaat,
in mijn gedachten roep, - waar gansch de droeve logen
of gansch de goedheid van elk hart, gebeiteld staat;

Als ik nog denk aan gindsche wreede moorders-dagen,
waar ik de menschen-massa vond, als broeders goed,
hun jonge leven en hun rijke droomen dragen,
gelukkig-schier, ten offer met bedrogen bloed;

Als ik dan - met dit bloed van strijd nog in mijn denken,
en met den smaak van berstend vuur nog in den mond, -
mij in de zaligheid van 't avond-slieren drenke,
en in mijn diep gevoel verstolp de harte-wond;

Tot ik misschien nog dankbaar ben om 't groote lijden,
dat ik langs mijne wegen en mijne jeugd doorstreed,
zoodat ik door dit leed, veel dieper in het wijde
gemeenschap van de menschen en hun schoonheid schreed;

o Zoo ik dan niet meer mijn opstand tegen bloed
en tegen haat aanhoor,
dan lieg ik, lieg ik, en bedrijf een geestes-moord!